

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความคิดและพฤติกรรมในการเข้าประกวดร้องเพลง ซึ่งศึกษาเด็กในฐานะของสมาชิกในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ซึ่งปัจจัยแวดล้อมเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันและเป็นพลวัต ดังนั้น การที่เด็กได้ติดต่อสื่อสารกับทุกสิ่งที่อยู่แวดล้อม อาทิเช่น บิดามารดา บุคคลที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งมีการเปิดรับสื่อมวลชนด้วย เท่ากับว่าเด็กได้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆและปรากฏการณ์ทางสังคมทั้งหลายที่ดำเนินอยู่ ก่อให้เกิดแบบแผนทางพฤติกรรมของเด็กแต่ละคน

ทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ ให้ความหมายของ“การเรียนรู้” ว่า การเรียนรู้ คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือ ความโน้มเอียงของพฤติกรรมจากประสบการณ์เดิมของคนแต่ละคน

มีนักจิตวิทยาจากหลายๆสถาบันที่ศึกษาเกี่ยวกับการเกิดการเรียนรู้(Learning) และการตอบสนอง (Response) ของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่างๆรอบตัว รวมทั้งนักจิตวิทยาชื่อกรีนเบอร์ก (Greenberg,1974) ซึ่งได้ศึกษาและให้ข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมเด็กไว้ว่า การเรียนรู้ของเด็กนั้นแบ่งได้เป็น 2 แนวทาง คือ การเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) กับการเรียนรู้อย่างเป็นทางการหรือในทางวิชาการ (Formal learning) และได้สรุปไว้ว่าการเรียนรู้ที่เด็กได้จากสื่อประกอบด้วย

- การเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งอื่น ๆ (To Learn about Self / To Learn about Things) ได้แก่ การที่เด็กใช้สื่อจะทำให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมและทำให้ทราบว่าตนเองควรจะทำอย่างไรหรือแสดงออกอย่างไร มีข้อมูลเพื่อปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้เป็นที่ยอมรับในสังคมหรือในหมู่เพื่อนฝูง รวมทั้งเป็นการสร้างภาพพจน์เกี่ยวกับตนเอง

- การได้รับข่าวสาร วิชาความรู้ (For Learning, Information) ได้แก่ การที่เด็กได้เรียนรู้อย่างเป็นทางการ หรือการใช้สื่อเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากความรู้ที่ได้ในห้องเรียน

- การใช้สถานการณ์ในการเปิดรับสื่อทำให้เกิดการรวมกลุ่ม ได้แก่ การที่ครอบครัวมาอยู่รวมกันเวลาดูโทรทัศน์ การไปชมภาพยนตร์กับเพื่อนฝูง

- การได้มีเพื่อนหรือความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว (For Companionship) ได้แก่ การใช้สื่อเพื่อช่วยคลายความเหงา ทำให้ไม่รู้สึกละแ้วอยู่ตัวคนเดียว หรือมีเพื่อนคอยช่วยปลอบใจอยู่ทุกเมื่อ ซึ่งในทางจิตวิทยาเป็นการแสดงถึงความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของ

- การได้รับการกระตุ้นหรือการเกิดความรู้สึกตื่นเต้น สนุกสนาน ได้แก่ การใช้สื่อเนื่องจากความต้องการการกระตุ้นจากสิ่งใหม่ ๆ (Sensory Stimulation) เพื่อไม่ให้ชีวิตดูน่าเบื่อหน่ายหรือซ้ำซากจำเจเกินไป

- การพักผ่อนคลายอารมณ์ (Relaxation) ได้แก่ การเปิดรับสื่อเพื่อความเพลิดเพลินบันเทิงใจ หรือการพักผ่อนหย่อนใจ

- การลืมบางสิ่งบางอย่าง (to Forget as a Mean of Diversion) ได้แก่ การใช้สื่อเพื่อหลบหนีไปจากโลกภายนอก หลีกเลี่ยงปัญหาหรือสภาพแวดล้อมที่วุ่นวายสับสนในชีวิตจริง หรือลืมความทุกข์ยากที่ต้องเผชิญอยู่อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

- การสร้างมโนภาพแบบเพื่อฝืนเกินความเป็นจริง (for Fantasy, Dreamworld) ได้แก่ การใช้สื่อในการสร้างจินตนาการที่เพ้อฝัน ความหวังที่ตนเองไม่สามารถไปถึงได้ หรือความต้องการบางอย่างที่ขาดหายไปในชีวิตจริง ในทางจิตวิทยาเท่ากับเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความต้องการศักดิ์ศรีและความภูมิใจในตนเองอย่างหนึ่ง

กล่าวคือ สื่อมวลชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทางสังคม(Social Learning) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อทัศนคติ บุคลิกภาพ แรงจูงใจ ความคาดหวัง จนกระทั่งถึงพฤติกรรมของเด็ก และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่ได้ระบุถึงบทบาทของสื่อที่มีต่อการเรียนรู้ทางสังคมไว้อย่างเด่นชัด คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมปัญญา (Social Cognitive Theory) ของ อัลเบิร์ต บันดูรา (Albert Bandura, 1973)

อัลเบิร์ต บันดูรา (Albert Bandura ,1973) เป็นนักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา บันดูราได้ทำการศึกษาและสรุปไว้ว่าการเรียนรู้ทางสังคมของเด็ก เป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observation Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling)

บันดูราเชื่อว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเรานั้นเกิดจากการสังเกตตัวแบบ ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่ต้องอาศัยการลองผิดลองถูก ในการเรียนรู้โดยผ่านทางตัวแบบนั้น ตัวแบบเพียงคนเดียวจะสามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆกัน และเนื่องจากคนเราใช้ชีวิตในแต่ละวันในสภาพแวดล้อมที่แคบ ดังนั้น การรับรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ต่างๆของสังคมจึงมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์จากผู้อื่น โดยการได้เห็นและได้ยิน โดยไม่มีประสบการณ์ตรงเข้ามาเกี่ยวข้อง บันดูรากล่าวว่า คนเราส่วนมากรับรู้เรื่องราวต่างๆของสังคมโดยผ่านทางสื่อแทบทั้งสิ้น

โดยในรายละเอียดของการศึกษาในด้านนี้ บันดูรากล่าวว่า คนเรามีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมตัวเราอยู่เสมอ ทั้งสองสิ่งมีอิทธิพลต่อกัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้

พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์ เกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (modeling) จากการสังเกตนี้ บุคคลจะสร้างรูปแบบและกฎของพฤติกรรมของตัวแบบ และจะเก็บข้อมูลไว้ในสมอง เป็นแนวทางสำหรับพฤติกรรมตัวเองต่อไป

ในที่นี้ “ตัวแบบ” ไม่จำเป็นจะต้องเป็นตัวแบบที่มีชีวิตเท่านั้น แต่อาจเป็นตัวสัญลักษณ์ เช่น ตัวแบบที่เห็นในโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ นอกจากนี้คำบอกเล่าด้วยคำพูดหรือข้อมูลที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรก็สามารถเป็นตัวแบบได้ การเรียนรู้โดยการสังเกตไม่ใช่การลอกแบบจากสิ่งที่สังเกตโดยไม่คิด แต่ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติและทักษะของผู้เลียนแบบด้วย

บันดูรากล่าวว่า การเรียนรู้โดยการเลียนแบบมี 2 ชั้น คือ
ชั้นแรก เป็นการรับมาซึ่งการเรียนรู้ (Acquisition) ที่สามารถจะแสดงพฤติกรรมได้
โดยอาศัยกระบวนการทางสติปัญญา และความใส่ใจ

ชั้นที่ 2 คือชั้นการแสดงพฤติกรรม (Performance) ซึ่งอาจจะมีการแสดง
พฤติกรรมหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถทางด้านร่างกาย ทักษะต่าง ๆ รวมทั้งความคาดหวัง
ที่จะได้รับแรงเสริมเป็นแรงจูงใจ

บันดูรา (Bandura,1977) ยังได้อธิบายกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือ
การเรียนรู้โดยตัวแบบ ว่ามีทั้งหมด 4 อย่าง คือ

1. กระบวนการความใส่ใจ (ATTENTION) ถ้าบุคคลมีความใส่ใจเรียนรู้โดยการสังเกต
การเลียนแบบก็จะเกิดขึ้น การเรียนรู้แบบนี้ผู้เรียนจะต้องรับรู้ส่วนประกอบสำคัญของพฤติกรรม
ของผู้ที่เป็นตัวแบบ องค์ประกอบสำคัญของตัวแบบจะมีอิทธิพลต่อความใส่ใจ องค์ประกอบ
ดังกล่าวมีหลายอย่าง เช่น เป็นผู้ที่มีเกียรติสูง (High Status) มีความสามารถสูง (High Competence)
รูปร่างหน้าตาหรือการแต่งกายดี รวมทั้งการมีอำนาจที่จะให้รางวัลหรือลงโทษด้วย

นอกจากนี้ คุณลักษณะของผู้เรียนก็มีความสัมพันธ์กับกระบวนการใส่ใจ เช่น วิชา
ความสามารถทางสติปัญญา ทักษะทางร่างกาย รวมทั้งบุคลิกภาพและทัศนคติของผู้เรียนด้วย

2. กระบวนการจดจำ คือการที่ผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ตนสังเกตจากตัวแบบไว้ในความจำ
ระยะยาว จนผู้เลียนแบบหรือผู้สังเกตสามารถเลียนแบบหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบได้
สรุปคือ ผู้ที่สังเกตจะสามารถระลึกถึงสิ่งที่ได้สังเกตเก็บไว้เป็นภาพพจน์ในใจ (Visual Imagery)
และสามารถถ่ายทอดด้วยคำพูดหรือถ้อยคำ (Verbal Coding) ออกมาได้ จะเป็นผู้ที่สามารถแสดง
พฤติกรรมเลียนแบบจากตัวแบบได้ แม้เวลาจะผ่านไปนาน ๆ นอกจากนี้ถ้าผู้สังเกตมีโอกาสที่จะ
ได้เห็นตัวแบบแสดงสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ซ้ำ ๆ กัน ก็จะเป็นการช่วยความจำได้ดียิ่งขึ้น เช่น เมื่อเด็ก
เปิดวิทยุฟังเพลง เด็กจะเลือกใส่ใจเพลงที่ตนเองชื่นชอบ และมักจะเปลี่ยนคลื่นวิทยุหาสถานี
ที่เปิดเพลงดังกล่าว เพื่อจะได้ฟังซ้ำ ๆ กัน เพื่อจะได้สามารถจดจำเนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ ฯลฯ ไว้
และนำมาร้องเองต่อไป

3. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ (Reproduction Process) กระบวนการ
แสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบเป็นกระบวนการที่ผู้เรียน แปรสภาพ (Transform) ภาพพจน์หรือ
สิ่งที่จำไว้ เข้ารหัสเป็นถ้อยคำ ในที่สุดก็แสดงออกมาเป็นการกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมเหมือน
กับตัวแบบ ปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ ความพร้อมทางด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็น
จะต้องใช้ในการเลียนแบบของผู้เลียนแบบ ทำให้สามารถเลียนแบบได้เหมือนตัวแบบ หรือ
ไม่เหมือน หรือเหมือนเพียงบางส่วน ฉะนั้นในขั้นนี้ การแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบของแต่ละ
บุคคลจึงแสดงได้แตกต่างกันไป

4. กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) บันดูรา (1965-1982) อธิบายว่า แรงจูงใจของ
เด็กที่จะแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบที่ตนสังเกต เนื่องมาจากความคาดหวังว่า การเลียนแบบจะ

นำประโยชน์มาให้ เช่นการได้รับแรงเสริมหรือรางวัล รวมทั้งคิดว่าการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบจะทำให้ตนหลีกเลี่ยงปัญหาได้

นอกจากนั้น บันดูรา (1977) ยังระบุว่า ถ้าผลที่เกิดตามมาจากการเลียนแบบคือรางวัล ผู้เลียนแบบย่อมมีความพอใจในพฤติกรรมของตนเอง แต่ถ้าผลที่ตามมาเป็นการลงโทษก็ย่อมจะเกิดความไม่พอใจ ซึ่งความพอใจหรือไม่พอใจนี้ มีความสัมพันธ์กับมาตรฐานพฤติกรรมที่ผู้เลียนแบบวางไว้ เด็กที่เรียนรู้จากตัวแบบที่ตั้งมาตรฐานพฤติกรรมไว้ต่ำ จะเป็นเด็กที่ไม่พยายามจะทำให้ดีขึ้นมาก จะทำแต่พอไปได้ตามที่ตัวแบบกำหนดไว้เท่านั้น ส่วนเด็กที่ใช้ตัวแบบที่มีมาตรฐานพฤติกรรมสูง จะพยายามพิสูจน์ว่าตนเองทำได้ (Kalory,1977) ในกรณีที่ตั้งเกณฑ์ของพฤติกรรมไว้สูงพอที่จะเกิดความท้อทลาย หากผู้เลียนแบบทำได้ ก็จะเกิดความพึงพอใจ เป็นแรงเสริมด้วยตนเอง (Self Reinforcement) (Bandura,1982)

ในปี 1963 บันดูรา และ รอสส์ (Bandura and Ross อ้างใน โสภนา,2523) เสนอแนะว่า การเรียนรู้เกิดจากการที่เด็กเลียนแบบพฤติกรรมจากบิดามารดาตนเอง เพราะบิดามารดา คือแหล่งปฐมภูมิของการเรียนรู้ทางสังคม

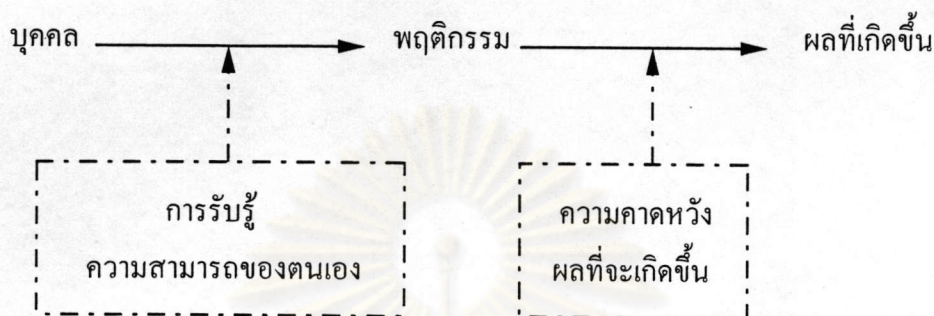
ถ้าเด็กพบว่าพฤติกรรมใดที่ได้รับรางวัลหรือสิ่งเสริมแรง โอกาสที่เด็กจะเลียนแบบจะมีมากขึ้น

นอกจากการเรียนรู้โดยการสังเกตดังกล่าวแล้ว ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมปัญญา (SOCIAL COGNITIVE THEORY) ของบันดูรา (Bandura, 1986) ยังได้ให้แนวคิดเรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเอง (SELF EFFICACY) ไว้ด้วยกล่าวคือ

แนวคิดเรื่องความสามารถของตัวนั้น ในระยะแรก บันดูรา เสนอแนวคิดของความคาดหวังความสามารถของตนเอง (Efficacy Expectation) โดยให้ความหมายว่า เป็นความคาดหวังที่คนนี้มี การรอง ต่างกัน การแสดงออกของพฤติกรรม (Bandura, 1977) แต่ต่อมา บันดูรา (1986) ได้ใช้คำว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self - Efficacy) โดยให้ความจำกัดความว่าเป็น การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง ที่จะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

บันดูรา มีความเชื่อว่า การรับรู้ความสามารถของตัวนั้น มีผลต่อการกระทำของบุคคล บุคคล 2 คนอาจมีความสามารถเท่ากัน แต่อาจแสดงออกมาในคุณภาพที่แตกต่างกัน ถ้าพบว่าคน 2 คนมีการรับรู้ในความสามารถตนเองแตกต่างกัน ในคนคนเดียวก็เช่นกัน ถ้ารับรู้ความสามารถของตนเองในแต่ละสภาพการณ์แตกต่างกัน ก็อาจจะแสดงพฤติกรรมออกมาได้แตกต่างกันเช่นกัน บันดูรา เห็นว่าความสามารถของคนเรานั้นไม่ตายตัว หากแต่ยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ ดังนั้นสิ่งที่กำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออก จึงขึ้นอยู่กับ การรับรู้ความสามารถของตนเองในสภาพการณ์นั้น ๆ นั่นเอง นั่นคือ ถ้าเด็กมีความเชื่อว่าตนเองความสามารถ เด็กก็จะแสดงออกถึงความสามารถนั้นออกมา คนที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถจะมีความอดทน มานะพยายาม ไม่ท้อถอย และมักจะประสบความสำเร็จในที่สุด (Evans, 1989) ซึ่งบันดูรา (1977) ได้เสนอภาพแสดงความ

แตกต่างระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเอง และความคาดหวังผลที่จะคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นดังภาพนี้

ภาพแสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังผลที่เกิดขึ้น (จาก Bandura, 1977)

การรับรู้ความสามารถของตนเอง เป็นการตัดสินใจความสามารถของตนเองว่าจะสามารถทำงานได้ในระดับใด ในขณะที่ความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นนั้น เป็นการตัดสินใจว่าผลกรรมใดจะเกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมดังกล่าว อย่างเช่นที่นักกีฬาที่มีความเชื่อว่า เขากระโดดได้สูงถึง 6 ฟุต ความเชื่อดังกล่าวเป็นการตัดสินใจความสามารถของตนเอง ส่วนความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นคือการได้รับการยอมรับจากสังคม การได้รับรางวัล การพึงพอใจในตนเองที่กระโดดได้สูงถึง 6 ฟุต ผลที่เกิดขึ้นในที่นี้จะหมายถึงผลกรรมของการกระทำพฤติกรรมเท่านั้น มิได้หมายถึงผลที่แสดงถึงการกระทำพฤติกรรม เพราะว่าผลที่แสดงถึงการกระทำพฤติกรรมนั้นจะพิจารณาว่าพฤติกรรมนั้นสามารถทำได้ตามการตัดสินใจความสามารถของตนเองหรือไม่ นั่นคือจะกระโดดได้สูงถึง 6 ฟุตหรือไม่ ซึ่งการจะกระโดดได้สูงถึง 6 ฟุตหรือไม่นั้น มิใช่เป็นการคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งมุ่งที่ผลกรรมที่จะได้จากการกระทำพฤติกรรมดังกล่าว (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2536)

การรับรู้ความสามารถของตนเอง และความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กันมากและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองนี้ มีผลต่อการตัดสินใจ ที่จะกระทำพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะดังนี้

ความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้น

สูง

ต่ำ

การรับรู้ ความสามารถ ของตนเอง	สูง	มีแนวโน้มที่จะ ทำแน่นอน	มีแนวโน้มที่จะ ไม่ทำ
	ต่ำ	มีแนวโน้มที่จะ ไม่ทำ	มีแนวโน้มที่จะ ไม่ทำแน่นอน

ภาพแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง และความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น (จาก Bandura, 1978)

ในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น บันดูรา เสนอว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 วิธี คือ (Evans, 1989)

1. ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ (Mastery Experiences) หรือ (Performance Accomplishment) ซึ่งถือกันว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง เนื่องจากว่าเป็นประสบการณ์โดยตรงความสำเร็จทำให้เพิ่มความสามารถของตนเอง บุคคลจะเชื่อว่าเขาสามารถที่จะทำได้ ดังนั้นในการที่จะพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น จำเป็นที่จะต้องฝึกให้เขามีทักษะเพียงพอที่จะประสบความสำเร็จได้พร้อมๆ กับการทำให้เขารับรู้ว่า เขามีความสามารถจะกระทำเช่นนั้น จะทำให้เขาใช้ทักษะที่ได้รับการฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด บุคคลที่รับรู้ว่าตนเองมีความสามารถนั้น จะพยายาม ทำงานต่างๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการอย่างไม่ท้อถอยง่ายๆ

2. โดยการสังเกตและมีประสบการณ์ร่วมกับตัวแบบ (Vicarious Experience) การที่ได้สังเกตแสดงพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนและได้รับผลการกระทำที่พึงพอใจ ก็จะทำให้ผู้ที่สังเกตฝึกความรู้สึกว่า เขาก็จะสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ถ้าเขาพยายามจริงและไม่ย่อท้อ

3. การใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) เป็นการบอกกล่าวว่าคุณคนนั้นมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ วิธีการดังกล่าวนี้ค่อนข้างง่ายและใช้กันทั่วไปซึ่ง บันดูรา ได้กล่าวว่าการใช้คำพูดชักจูงนั้นไม่ค่อยจะได้ผลนัก ในการที่จะทำให้คนเราสามารถที่จะพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Evans, 1989) ซึ่งถ้าจะให้ได้ดีผล ควรจะใช้ร่วมกับการทำให้บุคคลมี

ประสบการณ์ของความสำเร็ตามลำดับขั้นตอน ซึ่งอาจจะต้องค่อยๆ สร้างความสามารถให้กับบุคคล อย่างค่อยเป็นค่อยไปและให้เกิดความสำเร็จตามลำดับขั้นตอนพร้อมทั้งการใช้คำพูดชักจูงร่วมกัน ก็ย่อมที่จะได้ผลดีในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตน

4. การกระตุ้นทางอารมณ์ (Emotional Arousal) การกระตุ้นทางอารมณ์มีผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนในสภาพที่ถูกรบกวน ในการตัดสินใจถึงความวิตกกังวล และความเครียดของคนที่เรานั้นบางส่วนจะขึ้นอยู่กับการกระตุ้นทางสรีระ การกระตุ้นที่รุนแรงทำให้การกระทำไม่ค่อยได้ผลดี บุคคลจะคาดหวังความสำเร็จ เมื่อเขาไม่ได้อยู่ในสภาพการณ์ที่กระตุ้นด้วยสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ความกลัวก็จะกระตุ้นให้เกิดความกลัวมากขึ้น บุคคลก็จะเกิดประสบการณ์ของความล้มเหลว อันจะทำให้การรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนต่ำลง

กล่าวได้ว่าบันดูราเป็นนักจิตวิทยาสังคมที่ได้ทุ่มเทค้นคว้าในเรื่องการเรียนรู้ทางปัญญา สังคมมากที่สุดท่านหนึ่ง ผลจากการวิจัยในทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของบันดูรา มีอิทธิพลทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาออกกฎหมายให้ผู้จัดรายการโทรทัศน์ตัดโปรแกรมที่มีตัวอย่างที่ไม่ดี เช่น การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกไปจากโปรแกรมที่จะฉายให้เด็กดู และส่งเสริมโปรแกรมที่มีคุณค่า เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทย มีการศึกษาอยู่บ้างและพบว่าการใช้โทรทัศน์ของเด็กๆ ในด้านความสัมพันธ์ (RELATIONAL) ได้แก่ การใช้โทรทัศน์เพื่อการเรียนรู้ อันที่จริงแล้วขณะดูโทรทัศน์นั้น เด็กๆ ย่อมได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ทศนคติ วัฒนธรรม หรือความรู้ทั่วไปด้วยอยู่แล้ว หากแต่สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจน และต้องอาศัยเวลาในการสังสมจากการวิจัยพบว่า การแสดงออกถึงการใช้นโทรทัศน์เพื่อการเรียนรู้จะพบในครอบครัวที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพครูมากกว่าครอบครัวอื่น โดยเฉพาะแม่ซึ่งมีเวลาดูโทรทัศน์กับลูกมากกว่าพ่อ ในครอบครัวที่แม่เป็นครู เด็กๆ จะได้รับคำอธิบายเสริมหรือความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากสิ่งที่โทรทัศน์ได้ให้ เป็นไปได้ว่าลักษณะของผู้เป็นครูจะชอบอธิบายให้ความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือสิ่งที่โทรทัศน์ได้ให้ เด็กจากครอบครัวที่มีผู้ปกครองเป็นครูจึงมีการใช้นโทรทัศน์เพื่อการเรียนรู้มากกว่าครอบครัวอื่น

ปฏิกิริยาที่น่าสนใจอย่างหนึ่งคือการเลียนแบบ เมื่อเด็กๆ ชอบใจสิ่งที่เห็นก็มักจะลอกเลียนแบบทันที โดยเฉพาะเด็กเล็กระดับอนุบาลและประถมต้น ซึ่งอยู่ในวัยที่ชอบลอกเลียนแบบ

ส่วนลักษณะการเลียนแบบของเด็กนั้นจะต่างกันไปตามเพศ กล่าวคือ เด็กชายจะลอกเลียนแบบสิ่งที่แสดงความเข้มแข็งกล้าหาญ ส่วนเด็กหญิงจะเลียนแบบสิ่งอ่อนหวานสวยงาม (ปัทมาธิตาทองสิมา, 2537)

ในเรื่องเกี่ยวกับการเลียนแบบนี้ กาเบรียล ทาร์ด (Gabriel Tarde 1843-1904) กล่าวถึงที่มาและกระบวนการของการเลียนแบบว่า เป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคมผ่านจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง

การเลียนแบบ เกิดขึ้นได้ 3 ลักษณะ (อ้างใน Stephen, 1985 : 241-243) กล่าวคือ

1. กฎการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (The law of Class Close Contact) ความหมายทั่ว ๆ ไปคือ บุคคลมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบวัฒนธรรมต่างๆ ได้จากการติดต่อสัมพันธ์กันมากกว่า ด้วยเหตุนี้ถ้าบุคคลได้มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมใดอยู่เป็นประจำแล้ว ความคิด (Ideas) และรูปแบบชีวิต (Life styles) จะเลียนแบบจากบุคคลเหล่านั้นมากกว่าบุคคลอื่นๆซึ่งมีความสัมพันธ์กันเพียงเล็กน้อย จากความเชื่อที่ว่า การติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับ "ต้นแบบ" ดังกล่าวนี้ จะเป็นผู้ซึ่งผู้เลียนแบบให้ความเชื่อถือมากกว่าบุคคลอื่นๆ

นอกจากการติดต่อสัมพันธ์กันทางตรงแล้ว บุคคลยังมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ในโลกได้อย่างมากมาย โดยอาศัยการปฏิสัมพันธ์ในทางอ้อม (indirect contact) การเบรียล ทาร์ด กล่าวว่า "สื่อสารมวลชนเป็นศูนย์กลางของบทบาทต่าง ๆ การกระทำและความเชื่อของบุคคลส่วนหนึ่งจะเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางอ้อมโดยผ่านทางสื่อในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นพฤติกรรมต่างๆที่บุคคลแสดงออกมา จึงเป็นผลมาจากการรับรู้จากสื่อมวลชนในทางอ้อมด้วย"

2. การเลียนแบบผู้ที่เหนือกว่าและผู้ที่ดีกว่า (The Law of Imitation of Superior and Inferior) บุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมสูงจะเป็นผู้ถูกเลียนแบบ (imitator) บางครั้งบุคคลจะกระทำตามตัวแบบที่เป็นบุคคลที่มีสถานภาพสังคมสูง ในความหวังที่ว่าพฤติกรรมเลียนแบบนั้น จะปกป้องและให้รางวัลบางอย่างได้

3. กฎการเข้าไปแทนที่ (The Law of Insertion) เป็นการนำสิ่งใหม่ๆเข้ามาทดแทนสิ่งเก่า ๆ เช่น แฟชั่น หรือการแสดงพฤติกรรมของเด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และจะแพร่กระจายไปในทุกๆสังคมได้ เนื่องจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในปัจจุบันมีความรวดเร็วมาก จึงเป็นผลทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบขึ้น

ริชาร์ด (Reichard, 1938) ได้สรุปไว้ว่า ตัวแบบที่ได้สาธิตพฤติกรรมที่พึงปรารถนาซ้ำแล้วซ้ำอีก ทั้งทางวาจา ท่าทาง หรือพฤติกรรมที่ไม่ต้องอาศัยทักษะที่ซับซ้อน และเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน จะเกิดการเรียนรู้ได้โดยง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กนั้น การแสดงให้ดู (Show) ก็คือการสอน (Teach) นั่นเอง

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางสังคมสำหรับคนทุกวัย คือ ตัวแบบที่ผ่านทางโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสื่อที่เป็นภาพอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์ ซึ่งสามารถพบตัวแบบได้หลายประเภท และสามารถรับชมได้สะดวกสบายภายในบ้าน

ในจุดนี้ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่จะได้รับทัศนคติ แนวความคิด และ "สไตล์" ใหม่ ๆ ผ่านตัวแบบ ตัวแบบทางโทรทัศน์มีบทบาทสำคัญในการปรับความคิดและการกระทำของมนุษย์

แม้ว่าจะมีผลการศึกษาในด้านอิทธิพลของโทรทัศน์ต่อเด็กในแง่มุมที่เด็กจะเลียนแบบตัวแบบที่ได้พบเห็นทางโทรทัศน์ในเชิงการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง แต่งานวิจัยบางชิ้นก็นำเสนอไว้เช่นกันว่า เด็กๆเป็นผู้กำหนดเองว่าจะรับสารอะไร เมื่อใด เด็กๆอาจจะเปิดโทรทัศน์เป็นเวลาหลายชั่วโมง แต่ใช้เวลาเพียงไม่กี่นาทีในการรับสาร และสารที่จะเข้าถึงการรับรู้ของเด็กๆ ได้

ก็เป็นสารที่เด็กตั้งใจเลือก ซึ่งจากการวิจัยพบว่าเด็กๆ มักจะเลือกรับสารที่สนุกสนาน ตื่นเต้น เช่น รายการการ์ตูนหรือแม้แต่ว่าในรายการละคร และรายการของผู้ใหญ่ เด็กก็อาจเลือกรับได้ถ้ารู้สึกสะอึกสะอื้นใจ ดังนั้นหากรายการโทรทัศน์จะมีอิทธิพลต่อเด็กๆ ก็ย่อมหมายความว่าเด็กๆ เป็นผู้กำหนดให้สารเหล่านั้นเข้าสู่การรับรู้และตีความเอง ซึ่งให้เห็นว่าเด็กๆ ไม่ได้ถูกโทรทัศน์ครอบงำ แต่ทว่าเด็กมีทางเลือกที่จะรับสารหรือไม่รับก็ได้ หากเด็กๆ เลือกที่จะรับก็เป็นเพราะโทรทัศน์สามารถสนองความต้องการในขณะนั้นได้ ทางออกของเด็กๆ ก็คือ หากิจกรรมอื่นมาทำแทน หรือไม่เช่นนั้นก็เพียงแต่ปิดโทรทัศน์เสีย (ปัทมา ทงสิมา, 2537)

กล่าวคือเด็กๆ อาจจะมีการตั้งใจที่จะเปิดรับสื่อมวลชนเพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะด้านจากสื่อมวลชน เช่น เพื่อหาข้อมูลต่างๆ ที่สนใจ หรือเพื่อความพึงพอใจในด้านใดด้านหนึ่งก็เป็นได้ อิทธิพลของตัวแบบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจนั้น ตามแนวคิดจิตวิทยาสังคมและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมนั้น มอร์เรอร์ (Morris, 1960) ได้เสนอทฤษฎี ชื่อ Sensory Feedback ไว้ว่า พฤติกรรมของตัวแบบที่ทำแล้วได้รางวัล หรือ ทำแล้วถูกทำโทษ มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการเลียนแบบด้วย ในเรื่องของสิ่งเสริมแรงนั้น ได้มีการวิเคราะห์ปัญหาเรื่องการเลียนแบบเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม โดยวิลเลอร์ และดอลลาร์ด (Willer and Dollard, 1964) ศึกษาไว้ว่า การให้รางวัลมีแนวโน้มที่จะทำให้มีการเลียนแบบเพิ่มขึ้น พฤติกรรมอย่างเดียวกันอาจจะเกิดขึ้นเหมือนกัน เนื่องจากคน 2 คน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการที่จะมีปฏิกริยาโต้ตอบเหมือนกัน

ดังนั้น ทฤษฎีที่เลือกมาเป็นกรอบในการศึกษานี้ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของอัลเบิร์ต บันดูรา เพื่อศึกษาว่าในการเรียนรู้ทางสังคมของเยาวชนผู้เข้าประกวดร้องเพลงนั้น สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในด้านใดบ้าง ผ่านทางช่องทางใด และข้อมูลข่าวสารที่เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการร้องเพลงนั้น มีอิทธิพลอย่างไรต่อพฤติกรรมการร้องเพลงของเด็ก รวมทั้งเพื่อศึกษาถึงกระบวนการที่เด็กใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย